

UIGHUREN IN OPSTAND TEGEN HAN-OVERHEERSING

ONRUST GROEIT AAN CHINESE GRENZEN

DGP, 15 mei 1990

Democratische invloed van buitenaf en etnische onlusten in het binnenland vormen een bedreiging voor China's stabiliteit. In het Chinese "autonome gebied" Xinjiang roert de Islam zich en buurland Mongolië wordt binnenkort een heuse democratie.

(Door Jan van der Made)

BEIJING (DGP) "Ze liepen door de straten met messen in hun hand", vertelt een reiziger die net terug is uit het "verre westen" van China. Plaats: Baren, Autonome Regio Xinjiang. Verboden voor buitenlandse journalisten. Oogetuigenverslagen bereiken slechts mondjesmaat de buitenwereld. Op 5 en 6 april brak een opstand uit onder de Uighurse moslimbevolking die al eeuwen een grondige haat koestert tegen de overheersing van de Han-Chinezen. Daags ervoor was een wapendepot geplunderd.

Beijing, gealarmeerd door de onrust, zond vervolgens duizenden troepen vanuit nabijgelegen militaire regio's. De "antirevolutionaire gewapende opstand", zoals de Chinese pers het incident officieel bestempelde kostte uiteindelijk aan 22 mensen het leven, waaronder 15 "straatschenners" en 7 soldaten.

BIJNA VIER MAAL FRANKRIJK

Xinjiang, de Autonome Regio in het westen van China beslaat 3,5 maal de oppervlakte van Frankrijk. Het grootste deel is woestijn. De bevolking van 15 miljoen bestaat voor iets minder dan de helft uit Uighuren, Kazachen en Tadjiks, volkeren die de Islam belijden. En het is deze Islam, die de volkeren verenigt in hun verzet tegen het Chinese communisme.

Generaal Wang Enmao, die dertig jaar lang de militaire garnizoenen in dit gebied leidde, verklaarde dat er maar liefst zeven "illegale groeperingen" bestaan die strijden voor een onafhankelijke, islamitische staat. Zo zou de tot voor kort onbekende "Islamitische Partij van Oost-Turkestan" een *jihad* (heilige oorlog) hebben uitgeroepen om de Chinese overheersing in de regio uit te roeien.

Sommige groeperingen zouden ook buitenlandse contacten hebben. Als één der grootste staatsvijanden wordt Aysa Beg aangewezen. Aysa Beg is een voormalig vice-secretaris van Xinjiang voor de Kwomintang (Nationalistische Partij nu in Taiwan aan de macht is) en hij zou vanuit Turkije "spionnen" naar Xinjiang hebben gestuurd die anti-Chinese pamfletten in Korans meesmokkelen en verspreiden onder de bevolking.

Beijing heeft echter haar maatregelen genomen. Troepen zijn samengetrokken aan de Chinees-Russische grens in Xinjiang om contacten met opstandige moslimbroeders aan de Russische zijde te controleren. Ook is men overgegaan tot het sluiten van illegale Koranscholen.

LANGE GESCHIEDENIS

De oproer begin april is geen alleenstaand incident. De Islam heeft een lange geschiedenis in China: vanaf de 8e eeuw is het gebied, waar nu de Autonome Gebied Xinjiang ligt onder mohammedaanse invloed geweest en in de loop der tijden hebben de islamieten voor vele, bloedige opstanden gezorgd die de Chinese leiders of het nu keizers, warlords of communisten waren, veel hoofdbrekers bezorgden.

De zwaarste crisis viel tegen het einde van de vorige eeuw, toen de moslimvorst Yakub Beg na een opstand een eigen koninkrijk, Turkestan, had gevestigd. Pas na een peperdure expeditie slaagden de Chinezen er in om het gebied te heroveren. In 1884 werd het bestuurlijk georganiseerd als de Autonome Regio Xinjiang ("Nieuw Grensgebied").

Het oploeiende fundamentalisme in de jaren '70 en '80 van deze eeuw liet ook de Chinese Moslims niet onberoerd. In mei afgelopen jaar trokken zelfs duizenden Moslims door de straten van Urumqi om te protesteren tegen de "Chinese Salman Rushdie". Het ging om een boek over seksuele gebruiken dat, aldus de demonstranten, beledigend was voor de Islam. De Chinese autoriteiten gaven toe en verboden het boek om erger onrust te voorkomen. In Beijing waren de studentendemonstraties in volle gang en nog meer protest kwam niet goed uit.

VRIJE VERKIEZINGEN

In Xinjiang smeulde de ontevredenheid voort en werd opnieuw aangewakkerd door de rellen in de naburige Sovjetrepublieken. De aanwezigheid van Tomur Dewamat, de gouverneur van Xinjiang in de Chinese delegatie die onlangs onder leiding van premier Li Peng Moskou bezocht, doet vermoeden dat Rusland en China gesproken hebben over de instabiliteit in de regio. Volgens de laatste berichten is de toestand weliswaar stabiel, maar gespannen vanwege de aanwezigheid van soldaten die paraat zijn om in te grijpen.

In een naburig gebied, de Volksrepubliek Mongolië, is de onrust van andere aard: na zeventig jaar communistisch bewind staat een democratie op punt om geboren te worden. Vrije verkiezingen zijn gepland voor eind juli. Na maandenlange demonstraties en onderhandelingen die werden gehouden door de op 10 december opgerichte Mongoolse Democratische Alliantie (MDA) hebben de communistische leiders toegegeven aan veel eisen van de oppositie ingewilligd.

Maar oppositieleden zijn nog niet teverden en vrijdag 27 april eisten de demonstranten het aftreden van de voltallige regering omdat men bij de verkiezingen in juli een te grote invloed van de regerende Mongoolse Revolutionaire Volkspartij vreest.

China is niet erg blij met deze ontwikkelingen maar houdt zich op de vlakte. Deze week brengt de Mongoolse partijsecretaris Gombojaviin Ochirbat, de Gorbachev van Mongolië, een bezoek aan de Chinese hoofdstad om besprekingen te voeren over de betrekkingen tussen beide landen. Er bestaat een levendige grenshandel tussen China en Mongolië, en Mongolië heeft zelfs een consulaat geopend in de Chinese Autonome Regio Binnen-Mongolië. In deze Autonome Regio leven meer Mongolen dan in Mongolië zelf: 2.8 miljoen tegen 2 miljoen in Mongolië. Ook hier is China bijzonder waakzaam tegen eventuele opstandige ideeën die met de handelsgoederen de grens overkomen. De "orthodoxe" leiders in Beijing houden nog stand. Maar de toenemende destabiliserende invloeden, zowel in het binnland als van buitenaf zal het ze de komende jaren niet makkelijk maken.